

ЗӨВШӨӨРЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ҮҮРЭГ ХҮЛЭЭСЭН

“МИЛКО” ХХК-ИЙН ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ:

О.ДОРЖХАНД

**“МИЛКО” ХХК-ИЙН БАЯНГОЛ ДҮҮРГИЙН 29 ДУГААР ХОРООНЫ НУТАГ
ДЭВСГЭРТ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ “ОЛОН УЛСЫН ХИШИГ ЭКСПОРТЫН
ҮЙЛДВЭРЛЭЛ” ТӨСЛИЙН 2026 ОНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ
МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

/АЖ АХУЙН НЭГЖИЙН РЕГИСТРИЙН ДУГААР: 5327059/

ХЯНАСАН:

“МИЛКО” ХХК-ИЙН ЕРӨНХИЙ МЕНЕЖЕР :

Э.ДАВААХҮҮ

БОЛОВСРУУЛСАН:

“МИЛКО” ХХК-ИЙН НИЙЦЛИЙН
МЕНЕЖЕР :

Б.АРИУНЗАЯА

УЛААНБААТАР 2026 ОН

Байгаль орчны менежментийн
төлөвлөгөө 2026

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ 2026

ОЛОН УЛСЫН ЖИШИГ ЭКСПОРТЫН ҮЙЛДВЭРЛЭЛ

МИЛКО ХХК

Утас: (976) 7777 - 4555
Факс: (976) 7575 - 6262

БГД 29-р хороо,
Үйлдвэрийн баруун бүс, Эрчим
хүчний гудамж дахь 16/1, 16/2 тоот хаягт
Environmental-
manager@tesofoods.mn

УЛААНБААТАР 2026 ОН

АГУУЛГА

1.0 ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА.....	5
1.1 БАЙГАЛЬ ОРЧИН НИЙГМИЙН ХҮРЭЭНД ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ АЖИЛУУД	6
1.2 Төслийн тодорхойлолт.....	6
2.0 ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ.....	11
2.1 ФИЗИК ГАЗАР ЗҮЙ.....	11
2.2 УУР АМЬСГАЛ.....	12
2.3 АГААРЫН БОЛОН ХӨРСНИЙ ГАДАРГЫН ТЕМПЕРАТУР.....	13
2.4 АГААРЫН ЧАНАРЫН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ	14
2.5 ХӨРСӨН БҮРХЭВЧИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ	15
2.6 ГАДАРГЫН УС.....	16
2.7 ГАЗРЫН ДООРХ УС.....	18
2.8 УРГАМЛЫН НӨМРӨГ.....	19
2.9 АМЬТНЫ АЙМАГ.....	19
2.10 ТҮҮХ СОЁЛЫН ДУРСГАЛТ ГАЗРУУД.....	20
2.11 Нийгэм, эдийн засаг.....	20
3.0 ТӨСЛИЙН ГОЛ БА СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ	22
4.0 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ	24
5.0 СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	26
6.0 ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	29
7.0 ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	30
8.0 ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	33
9.0 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР.....	35
10.0 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	38
11.0 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛӨЛД ӨРТӨГЧ ОРШИН СУУГЧИД, ОРОЛЦОГЧ ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	39
<i>ДҮГНЭЛТ.....</i>	<i>40</i>

Зураг 1. Төслийн байршил	7
Зураг 2. Төсөл хэрэгжиж буй гаднах орчны байдал	7
Зураг 3. Үйлдвэрийн дотор хэсэг	7
Зураг 4. Оффисийн хэсэг	8
Зураг 5. Амттан хүнсний үйлдвэр	8
Зураг 6. Хуурай хүнсний үйлдвэр	8
Зураг 7. Шингэн хүнсний үйлдвэр	9
Зураг 8. Савлах хүнсний үйлдвэр	9
Зураг 9. Хөнгөн зууш хүнсний үйлдвэр	9
Зураг 10. Түүхий эд материал бэлтгэх хэсэг	10
Зураг 11. Түүхий эд материалын агуулах	10
Зураг 12. Бэлэн барааны автомат агуулах	10
Зураг 13. Төслийн талбайн гадаргын усны сүлжээ	17
Зураг 14. Туул голын сав газар	17
Зураг 15. Туул голын ай савын газрын доорх усны нөөц баялаг	18
Зураг 16. Ургамлын хэв шинж	19
Хүснэгт 1. Төслийн талбайнууд дахь дуу шуугианы өнөөгийн түвшин	15
Хүснэгт 2. Болзошгүй сөрөг нөлөөллийн тооцох матрицын арга	22
Хүснэгт 3. 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардлын хураангуй	25
Хүснэгт 4. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	26
Хүснэгт 5. Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөө	29
Хүснэгт 6. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	30
Хүснэгт 7. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	33
Хүснэгт 8. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	36
Хүснэгт 9. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	38
Хүснэгт 10. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлд өртөгч оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	39

ОРШИЛ

Төсөл хэрэгжүүлэгч нь сүү, сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, худалдаа гэсэн чиглэлээр үүсгэн байгуулагдаж “УЛАМЖЛАЛЫГ ШИНЭЧИЛНЭ” уриан дор 2010 оны 03 сараас эхлэн 4%-ийн тослог бүхий цөцгийн тосоор баялаг цай сүлэхэд зориулагдсан “Тослог” сүүг үйлдвэрлэснээр үйл ажиллагаагаа явуулж эхэлсэн бол 2014 оноос эхлэн “ЗӨВ ААРЦНЫ УНДАА” бүтээгдэхүүнийг худалдаанд гаргаж стандартын шаардлагад нийцсэн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлэн ажиллах төдийгүй компанийн нийгмийн хариуцлагын хүрээнд нийгэм, эрүүл мэнд, байгаль орчин, урлаг соёл, залуу үеийн боловсрол зэрэг санаачилга, төсөл хөтөлбөрүүдийг тогтмол дэмжин ажилладаг.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухайн хуулийн шинэчилсэн найруулгад зааснаар аливаа төслийг хэрэгжүүлэхдээ байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний үр дүнд үндэслэн боловсруулж, ерөнхий үнэлгээг хийсэн байгууллагаар хянуулах, батлагдсаны дараа хэрэгжилтийг хангаж ажиллах үүргийг тухайн төсөл хэрэгжүүлэгч хүлээхээр заасан. Бид бүхэн 2025 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны А/618 дугаар тушаалаар “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”, “Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай” хууль, Монгол Улсын Засгийн газрын 2023.02.08-ны өдрийн 58 дугаар тогтоолоор баталсан Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам, БОНХС-ын 2014.04.10-ны өдрийн А-117 тоот сайдын тушаалуудыг үндэслэн боловсруулав.

“Милко” ХХК-ний байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь 2026 онд хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд хөдөлмөр хамгаалал, эрүүл ахуй, нийгмийн асуудал, байгаль орчин, тухайн хороонд ажиллаж амьдрах иргэдийн харилцаа хариуцсан нэгж хэсгүүдийн хамтын ажиллагааг хангасан удирдлага зохион байгуулалтын механизмыг бүрэлдүүлж, хэрэгжүүлэхэд ашиглагдах баримт бичиг юм.

Энэхүү Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний аргачлал, Эрсдэлийн үнэлгээ, Эрүүл мэндийн эрсдэлийн тухай, Монгол улсын хууль тогтоомж, Байгаль орчны багц хуулиуд, Монгол улсын стандарт норм, дүрэм, журмын дагуу хийж гүйцэтгэв.

1.0 ТӨСЛИЙН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

Милко ХХК нь 2009 оноос эхлэн ТЭСО КОРПОРАЦИ-аас хэрэгжүүлсэн сүүний үйлдвэрийн төслийн хүрээнд сүү, сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, худалдаа гэсэн чиглэлээр үүсгэн байгуулагдаж “УЛАМЖЛАЛЫГ ШИНЭЧИЛНЭ” уриан дор 2010 оны 03 сараас эхлэн 4%-ийн тослог бүхий цөцгийн тосоор баялаг цай сүлэхэд зориулагдсан “Тослог” сүүг үйлдвэрлэснээр үйл ажиллагаагаа явуулж эхэлсэн бол 2014 оноос эхлэн “ЗӨВ ААРЦНЫ УНДАА” бүтээгдэхүүнийг худалдаанд гаргаж эхэлсэн.

Түүхэн замнал:

- МИЛКО ХХК нь 2009 оноос эхлэн ТЭСО Групп-ээс хэрэгжүүлсэн сүүний үйлдвэрийн төслийн хүрээнд сүү, сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, худалдаа гэсэн чиглэлээр үүсгэн байгуулагдсан.
- “УЛАМЖЛАЛЫГ ШИНЭЧЛЭНЭ” уриан дор 2010 оны 03 сараас эхлэн 4%-ийн тослог бүхий цөцгийн тосоор баялаг цай сүлэхэд зориулагдсан “Тослог” сүүг үйлдвэрлэснээр үйл ажиллагаагаа явуулж эхэлсэн.
- 2014 оноос эхлэн ЗӨВ ААРЦНЫ УНДАА-г өлгийдөн авч худалдаанд гаргаж эхэлсэн. БНХАУ-руу Зөв брэнд, Голден кофе цай, Голден милк хуурай сүү, Сааль сүү, Сааль 4/1 цайг, Казакстан руу Голден милк сүүг экспортолж байна.
- 2015 онд Швед улсын дэвшилтэт технологи болох эколин савлагааг нэвтрүүлсэн. Энэ нь шингэн хүнсний бүтээгдэхүүний хадгалах хугацааг 6 сараас 1 жилээр уртасгаж өгдөг тетрапак савлагаа юм.
- 2017 онд 1 цагт 6000 бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх хүчин чадал бүхий тетрапак савлагааны шугамыг суурилуулсан.
- 2019 оноос Монголд анх удаа нам температурт хатаах 200кг/цаг хүчин чадалтай төхөөрөмж ашиглалтанд оров.
- 2020 оноос эхлэн АНУ руу 100 өтгөрүүлсэн шүүс, БНСУ, Япон руу Зөв брэнд, хатаасан чацаргана зэргийг экспортолж байна.
- 2021 оноос цагаан алт төслийн хүрээнд “Mongolish Camel” ингэний сүүн бүтээгдэхүүн худалдаанд гаргаж эхэлсэн.
- 2022 оноос эхлэн Киргиз улсруу Зөв брэнд бүтээгдэхүүн экспортолж байна. Призма шугамыг суурилуулсан. ISO 14001, ISO 45001, ISO 50001, ISO 22000, ISO 9001 стандартын нэгдсэн менежмент тогтолцоог нэвтрүүлэн, баталгаажуулав.

- 2023 оноос эхлэн цацарганатай олон жимсний ундаа, витаминаар баялаг “Hi vit” жүүсийг худалдаанд гаргаж эхэлсэн.
- 2024 оноос эхлэн сүүн хүчил агуулсан тул ЛАКТОЗГҮЙ “Cami” сүүн ундааг худалдаанд гаргаж эхэлсэн.
- 2025 оноос эхлэн “Милко” сүүг үйлдвэрлэж худалдаалж эхэлсэн.

1.1 Байгаль орчин нийгмийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй ажилууд

“Милко” ХХК Монгол улсын хууль, тогтоомж, Байгаль орчны ерөнхий үнэлгээ, БОННУ-н шаардлагуудыг дагаж мөрдөн БОМТ-гөө хэрэгжүүлэхийн зэрэгцээ харилцагч Азийн хөгжлийн банкны Хамгаалалтын бодлого, журам түүний Байгаль орчин нийгмийн удирдлагад үйл ажиллагаагаа нийцүүлэх, олон улсын стандартад хүрэхээр ажиллаж байна. Эрчим хүчний хэрэглээ, Хаягдал ус, Хог хаягдал зэрэг үйлдвэрлэлээс байгаль орчин түүний нөөцөд нөлөөлж буй нөлөөллүүдийг бууруулах, хамгийн бага хэмжээнд байлгахад анхааран ажиллаж үр дүнд нь Эрчим хүчний менежментийн тогтолцоо ISO 50001:2015 стандартыг амжилттай нэвтрүүлэн, хаягдал ус, хог хаягдлын менежментийг сайжруулан Байгаль орчны менежментийн тогтолцоо ISO 14001:2015 стандартыг 2021 онд амжилттай нэвтрүүлсэн.

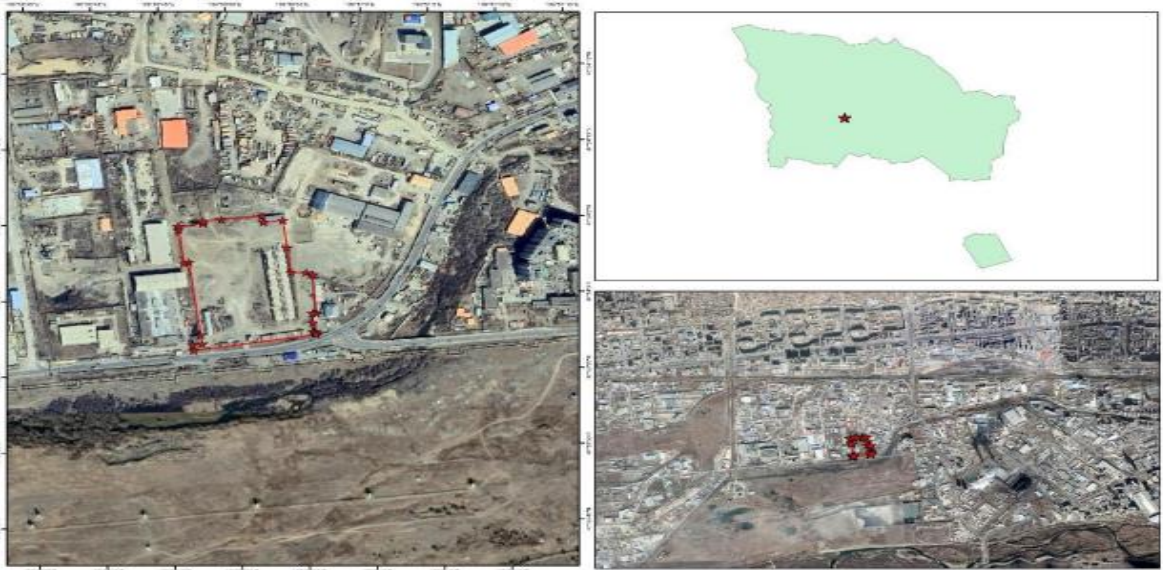
1.2 Төслийн тодорхойлолт

Төслийн нэр: Олон улсын жишиг экспортын үйлдвэрлэл

Төслийн зорилго: “Милко” үйлдвэр нь хүнсний хамгийн эмзэг түүхий эд болох сүүт чанар, шимт байдлыг нь алдагдуулахгүйгээр өндөр түвшинд боловсруулах технологи, тоног төхөөрөмжийг эзэмшиж хэрэглэгчдэд чанартай бүтээгдэхүүн хүргэх, уламжлалт сүүн бүтээгдэхүүнийг орчин үеийн технологиор баяжуулан үйлдвэрлэх зорилго тавин ажиллаж байна. Энэхүү зорилгоо “Уламжлалыг шинэчилнэ” уриан дор хэрэгжүүлсээр байна.

Төсөл хэрэгжүүлэгч: Хувийн хөрөнгө оруулалттай “Милко” ХХК, Улсын бүртгэлийн дугаар: 9011209006, Регистрийн дугаар: 5327059, Аж ахуйн нэгж байгууллагын газар эзэмших эрхийн гэрчилгээний дугаар: 0000016643

Төслийн байршил: “Милко” ХХК-ны “Олон улсын жишиг экспортын үйлдвэрлэл”-ийн төслийн талбай нь Улаанбаатар хотын Баянгол дүүргийн 29-р хорооны нутаг дэвсгэрт 4.2 га талбайд байрлаж байна.

Зураг 1. Төслийн байршил

Зураг 2. Төсөл хэрэгжиж буй гаднах орчны байдал

Зураг 3. Үйлдвэрийн дотор хэсэг

Зураг 4. Оффисийн хэсэг

Зураг 5. Амттан хүнсний үйлдвэр

Зураг 6. Хуурай хүнсний үйлдвэр

Зураг 7. Шингэн хүнсний үйлдвэр

Зураг 8. Савлах хүнсний үйлдвэр

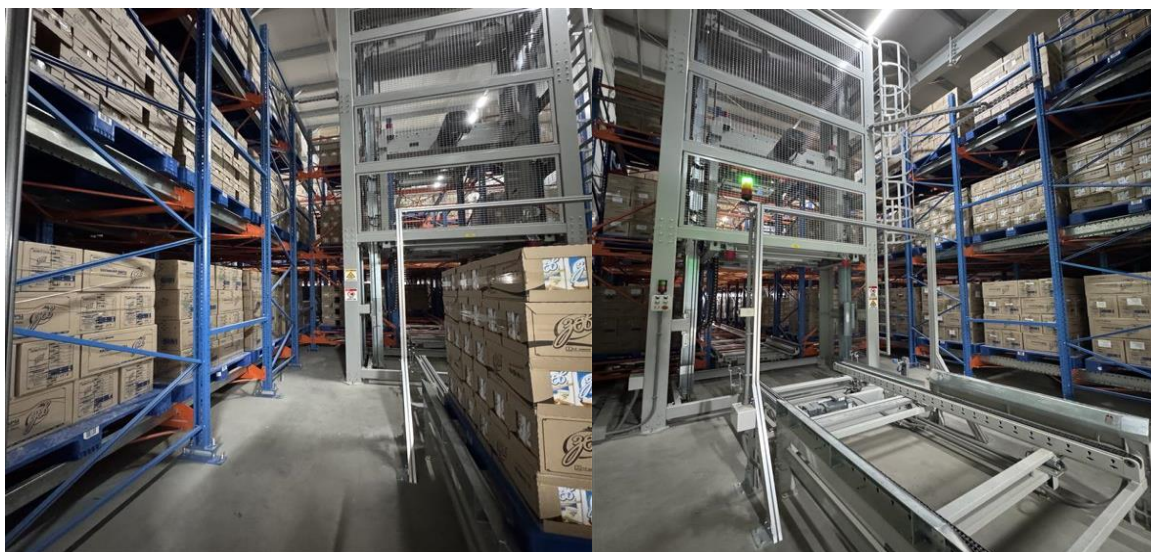
Зураг 9. Хөнгөн зууш хүнсний үйлдвэр

Зураг 10. Түүхий эд материал бэлтгэх хэсэг

Зураг 11. Түүхий эд материалын агуулах

Зураг 12. Бэлэн барааны автомат агуулах

2.0 ТӨСЛИЙН ТАЛБАЙ, ТҮҮНИЙ ОРЧНЫ БАЙГАЛЬ ОРЧИН НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

2.1 Физик газар зүй

Төсөл хэрэгжих талбай нь Улаанбаатар хотын Баянгол дүүрэг, 29-р хорооны нутаг дэвсгэрт оршиж байна. Тиймээс төслийн физик газарзүйн талаарх мэдээлэл Улаанбаатар хотын газарзүйн бүсчлэлийн мэдээлэлд үндэслэгдэх юм.

Баянгол дүүргийн 29 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэрт хэрэгжих “ Олон улсын жишиг экспортын үйлдвэрлэл ” төслийн байгаль орчны төлөв байдлын суурь судалгааны тайлан Улаанбаатар хот орчмын геологийн тогтоц нь монгол орны геологийн тектоникийн ангиллын Хэнтийн хотгорт хамаарагдана. Далайн түвшнээс дээш дунджаар 1350 м өндөрт оршдог. Тухайн нутаг дэвсгэрт доод карбон, доод цэрд, неоген, дөрөвдөгчийн хурдас, доод мезойн бялхмал чулуулгийн бүрдэл илүүтэй зонхилно.

Улаанбаатар хот нь Хэнтийн нурууны урд үзүүр болох Баянзүрх, Богдхан, Сонгинохайрхан, Чингэлтэй хайрхан уулсаар хүрээлэгдсэн бөгөөд Туул, Сэлбэ голуудын бэлчир хөндийд, далайн төвшнөөс дээш дунджаар 1350 м өндөрт оршдог. Нийт 4.704.4 м кв нутагтай. Богд Хан Уул нь зүүнээс баруун тийш чиглэсэн гол мөрөн, түүний бусад салбар уулсаас бүрдэнэ. Богд Хан уулын хамгийн өндөр оргил нь далайн түвшнээс дээш 2268 м өргөгдсөн Цэцээ гүн болно.

Улаанбаатар хот түүний орчим нутаг нь Хангай, Хэнтийн атираат бүсийн Хэнтийн бүсийн баруун өмнөд талд оршино. Богд Хан уул нь Хэнтийн ай савд багтах гол нуруунаас салангид орших бөгөөд өндрийн далан уулархаг хотгор гүдгэрийн нөлөөгөөр ой тайгын ландшафт голлох ба манай орны ойн тархалтын хамгийн өмнөд зах нь болно. Богд Хан уул нь манай орны ойт хээр, хуурай хээрийн бүсийн зааг дээр орших босоо бүсшил илрэх уулсын тогтолцоотой юм. Богд Хан Уулын таг, уулын тайга, уулын ой, уулын хээр, уулын хуурай хээр зэрэг бүслүүрхэг хэв шинжүүдээс гадна бүслэг шинжтэй умардын хуурай хээрийн ландшафт, бүсийн бус татмын нугын ландшафт тус тус тархсан байна. Эдгээрээс ой тайгын ландшафт дархан газрын ой тайгын 55,8 хувийг эзэлнэ.

Богд Хан Уулын Төвийн өндөр, дундаж өндөр уулсаас тал бүр тийш үнэмлэхүй өндөр намсаж буй нам уулс, цав толгод үлдэц хад цохио бүхий гадарга орно. Ийм хотгор гүдгэрийг үүсгэх гол хүчин зүйл нь гадаргын элэгдлийн үйл явц нэлээд үүрэг гүйцэтгэдэг өгөршлөөс хүйтний өгөршил зонхилно. Богд Хан уулын зүүн, өмнөд, баруун хажуугаар уулс хоорондын хотгор, байнгын болон түр урсгалтай гол, горхи,

хуурай сайр бүхий ам хөндий үүссэн байна. Хотгор гүдгэрийн хувьд тэгшрэлийн гадарга бүхий нэгэн уулсын системийг үүсгэх боловч гадаад хүчний нөлөөгөөр өөрчлөгдөн хувирсаар хэд хэдэн ширээ өндөрлөг болон гол, горхи ам хөндийгөөр ихээхэн хэрчигджээ. Уулсын хажуу нь тэгш бус байрлалтай хойт хажуу нь богиновтор, өмнөд хажуу нь урт ерөнхийдөө уулсын баруун хагасын хажуу нь эрс байна. Уулсын гадаргад хад чулуу, асга, чулуун нуранги элбэгтэй.

Богдхан уулын хэмжээнд тархсан хотгор гүдгэрийг гарал үүслээр нь:

- Тектоник-идэгдэл-элэгдлийн
- Идэгдэл-элэгдлийн
- Элэгдлийн
- Элэгдэл-хуримтлалын

гэсэн үндсэн 4 хэв шинж, 8 дэд хэв шинжид ангилан ялгаж хэв шинж тус бүрийг хотгор гүдгэрийн төрлөөр нь ялган геоморфологийн үүднээс тодорхойлолт өгөх материал хэрэглэхүүн бий.

2.2 Уур амьсгал

Төслийн талбай орчмын газар нутаг нь Улаанбаатар хот нь уур амьсгалын хувьд хуурайдуу сэрүүвтэр мужийн нэн хүйтэн дэд мужид хамрагдана. Уур амьсгалын үндсэн нөхцөл байдал нь эх газрын эрс тэс уур амьсгалаар тодорхойлогдоно. Агаарын олон жилийн дундаж температур -1.2°C хамгийн хүйтэн I сард -39.6°C , хамгийн дулаан нь VII сард $+34.5^{\circ}\text{C}$, байдаг бөгөөд агаарын температурын агууриг 74.1°C байдаг. Улаанбаатар хотын бүсэд салхи ихэвчлэн хойд баруун хойноосоо чиглэлтэй, салхины жилийн хурд 2.2 м/сек байдаг. Хур хэмжээ олон дунджаас үзэхэд 258.5 мм бөгөөд 90% нь дулааны улиралд буюу 4-9 дүгээр саруудад ордог. Өвлийн улиралд хур тунадас багатай. Тогтвортой цасан бүрхэвч XI сараас III сарын сүүлч үе хүртэл үргэлжилнэ. Түүнчлэн хойд баруун хойноосоо чиглэлтэй, салхины жилийн хурд 2.2 м/сек байдаг. Хур хэмжээ олон дунджаас үзэхэд 258.5 мм бөгөөд 90% нь дулааны улиралд буюу 4-9 дүгээр саруудад ордог. Өвлийн улиралд хур тунадас багатай. Тогтвортой цасан бүрхэвч XI сараас III сарын сүүлч үе хүртэл үргэлжилнэ. Хур тунадасны 90% нь дулааны улиралд буюу 4-9 дүгээр саруудад ордог. Өвлийн улиралд хур тунадас багатай. Тогтвортой цасан бүрхэвч XI сараас III сарын сүүлч үе хүртэл үргэлжилнэ.

Нарны гийгүүлэлт, цацраг

Буянт-Ухаа цаг уурын өртөөний олон жилийн ажиглалтын мэдээгээр 2816 цаг нар гийгүүлж байна. Нар гийгүүлэх цагийн сарын нийлбэр нарны өндрөөс хамаарч XIII сард хамгийн бага -164 цаг, V сард хамгийн их -288 цаг байна. Энэ үзүүлэлт нарны өндөр хамгийн их байдаг VI сард гарахгүй байгаа нь VI, VII сард манай оронд үүлшил ихсэхтэй холбоотой юм.

2.3 Агаарын болон хөрсний гадаргын температур

Агаарын температур: Эх газрын эрс тэс уур амьсгалаас шалтгаалан өвөл харьцангуй хүйтэн, I сарын дундаж агаарын температур -18.90°C , хамгийн дулаан нь VII сард агаарын дундаж температур 18.50°C байдаг. Хамгийн их температур VII сард 19.30°C , I сард -21.0°C байдаг бөгөөд үнэмлэхүй хамгийн их температур VII сард 34.50°C , I сард -35.50°C хүрч байжээ. Хоногийн дундаж агаарын температур -25.0°C -аас хүйтэн өдрийн тоо жилд дунджаар 56 хоног, 15.0°C -аас дулаан өдрийн тоо 55 хоног байдаг. Хүйтрэлгүй үе нь (хоногийн дундаж агаарын температур 0.0°C -ын заагаас давж дулаарахаас мөн заагийг давж хүйтрэх хүртэл) 180 хоног үргэлжилдэг байна. Үйлчилгээний зориулалттай дэлхийн уур амьсгалын дулааралтай холбоотой янз бүрийн хугацаагаар дундажласан сар, жилийн дундаж температур зөрөөтэй гарна. Буянт-Ухаа цаг уурын өртөөний янз бүрийн хугацааны сарын дундаж агаарын температурыг үзүүлэв.

Агаарын чийг, хур тунадас: Харьцангуй чийгшил нь тухайн агаар чийгээр хангахад шаардагдах чийгийн хэмжээний хэдэн хувийг эзэлж байгааг илэрхийлнэ. Энэ нь тухайн газар нутгийн уур амьсгалын чийглэг буюу хуурай болохын шинж төлөвийг илэрхийлэх маш чухал үзүүлэлт бөгөөд түүнийг уур амьсгалын судалгаанд өргөн хэрэглэдэг. Харьцангуй чийгшил нь VII, VII, I саруудад их байдаг нь дулааны улирлын хур тунадас их ордогтой, өвөл манай оронд хүйтрэхэд агаарын чийг агуулах чадвар багасдагаар тайлбарлагдана. Жилийн дундаж харьцангуй чийгшил 70-75% хүрч хамгийн хуурай хаврын улиралд 45-55% байна. Энэ бүс нутагт хуурай өдөр 15-20 өдөр тохиолдож байхад 30-40 өдөр нь 80%-иас дээш чийгтэй байдаг. Зарим жилд өдрийн харьцангуй чийгшил 10%-иас доош орох тохиолдол гарч байсан байна. Харьцангуй чийгшил 70-75% хүрч хамгийн хуурай хаврын улиралд 45-55% байна. Энэ бүс нутагт хуурай өдөр 15-20 өдөр тохиолдож байхад 30-40 өдөр нь 80%-иас дээш чийгтэй байдаг. Зарим жилд өдрийн харьцангуй чийгшил 10%-иас доош орох тохиолдол гарч байсан ба хамгийн хуурай хаврын улиралд 45-55% байна. Энэ бүс нутагт хуурай өдөр 15-20 өдөр тохиолдож байхад 30-40 өдөр нь 80%-иас дээш чийгтэй байдаг. Зарим жилд

өдрийн харьцангуй чийгшил 10%-иас доош орох тохиолдол гарч байсан байна. Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэрийн зүүн хойд хэсэг болох Горхи-Тэрэлж орчимд буюу Их Хэнтийн нурууны баруун өмнөд салбар уулсын дэд мужийн ойт хээрийн бүс хэсэгт хамгийн их хур тунадас унадаг байна. Хур тунадас жилдээ 350-450 мм байдаг ба энэ нь үүний 90% -ийг шингэн хур тунадас эзэлдэг. жил бүр харилцан адилгүй байна. Хур тунадасны 95-97% нь дулааны улиралд 75-80% нь зуны улиралд ордог ерөнхий зүй тогтолтой. Тус бүс нутагт хоногт 120-130 мм хур тунадас орох нь 100 жилд, 58-98 мм орох нь 20 жилд тус тус нэг удаа тохиолдох магадлалтай. Хур борооны хамгийн их эрчим нь минутад 1.5 мм ордог, дунджаар 0.02-0.05 мм хүрдэг нь усархаг бороотой гэсэн үг. Хуртай жил бороо орсноос үер болж голын усны түвшин эрс нэмэгддэг. Мөн хур бороо ихтэй болон хаврын улиралд шар усны үер тохиолдож болзошгүй байдаг.

Салхины горим, агаарын даралт: Хан Хэнтийн нуруу, Туул голын сав газрын салхи нь хойд, баруун хойноос ноёлох чиглэлтэй. Салхины хамгийн их хурд 4, 5-р сард ажиглагдах ба хамгийн намуун үе нь 12, 1-р сард тохиолддог. Салхины дундаж хурд 11 м/сек боловч голын хөндийд 18 м/сек хүртэл нэмэгддэг. Салхины хурд хаврын 4 сард их 17-24 м/сек, намар 10 сард 10-17 м/сек хүрч 10м/сек-ээс их хурдтай салхи 7-10 өдөр тохиолдох магадлалтай.

2.4 Агаарын чанарын өнөөгийн байдал

Төслийн талбай орчимд агаарын чанарын шинжилгээг ЦУОШГ, БОХЗТЛ-иор лабораторийн дотоод агаар орчин болон гадаад агаар орчны шинжилгээний дүнгээр агаар дахь хүхэрлэг хийн агууламж 0.005-0.010 мг/м³, азотын давхар ислийн агууламж 0.009-0.024мг/м³, Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний тайлангаар нийт тоосны агууламж 0.016-0.024 мг/м³ байсан ба Монгол улсын агаарын чанарын стандарт MNS4585:2016-д заасан нэг удаагийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээний хязгаараас бага түвшинд байна. Иймд төслийн талбайн хэмжээнд хүхэрлэг хий болон азотын давхар ислийн агууламж нь ерөнхийдөө жигд, бага илэрцтэй байгаа бөгөөд эдгээр бохирдуулагч бодисын томоохон эх үүсвэр одоогоор байхгүй гэж үзэж байна. Энэ нь тухайн бүс нутагт агаарын чанарт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл харьцангуй бага байгааг илтгэнэ.

Төслийн талбайн дуу шуугианы өнөөгийн суурь түвшнийг тодорхойлох нь төслөөс үүдэлтэй шуугианы нөлөөлөл байгаа эсэхийг тогтоох, шуугианы бүсийг тогтоох ач

холбогдолтой юм. Шуугианы хэмжилтийг Монгол улсын стандарт MNS 5003:2000-н дагуу хийж гүйцэтгэсэн ба хэмжилтийн үр дүнг доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

Хүснэгт 1. Төслийн талбайнууд дахь дуу шуугианы өнөөгийн түвшин

Төслийн талбай, хэмжилтийн цэгүүд	Шуугианы эквивалент түвшин, Leq(15min) (дБ(А))
Цэг 1	50.0
Гадаад орчны шуугианы зөвшөөрөгдөх түвшин, дБ(А) MNS 4585:2016 (Лөдөр/Лшөнө)	60/45 dB(A)

Дээрх хүснэгтээс харахад дуу чимээний түвшин нь хэвийн бөгөөд зөвшөөрөгдөх хэмжээний хязгаараас даваагүй байна. Судалгааны үеэр дуу шуугианы хамгийн их түвшин 58.1 дБ(А)-с хэтрээгүй байна. Энэхүү дуу шуугианы хамгийн их утга нь богино хугацаанд тасалдалтайгаар хэмжигдсэн ба төслийн талбайн суурь түвшин нь төслийн талбайн дэргэд 100 метрт орших автозам дээрх тээврийн хэрэгслийн үүсгэх дуу чимээгээр бүрэн илэрхийлэгдэнэ. Иймд суурь судалгаагаар хийгдсэн хэмжилтийн дүн мэдээ нь төслийн талбай орчмын дуу чимээний өнөөгийн түвшин бүрэн илэрхийлнэ гэж үзэж болно. Дээрх үр дүнгээс харахад төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэр нь дуу шуугианаар бохирдоогүй, ард иргэдийн хувьд дуу шуугианы нөлөөлөлд өртөөгүй байна.

2.5 Хөрсөн бүрхэвчийн өнөөгийн байдал

Төслийн талбайн 90% нь хатуу хучилттай зам, талбай, 10%-ийг нарийн зүлэг, буйлс цэцэгт модыг 1.5 метр зайтайгаар тарьж ногоон байгууламжтай.

Хөрсөн бүрхэвчийн шинж чанар: Улаанбаатар хотын Баянгол дүүргийн нутагт байрлах энэхүү талбай нь Хөрс-Газарзүйн мужлалаар хөрс био-уур амьсгалын Хангайн их мужийн Өндрийн бүсшилтэй нутаг Хэнтийн захын 39-р тойрогт хамрагдана. Газрын гадаргын хувьд Туул голын хойд дэнж дээр байрлах бөгөөд гадаргын налуужилт харьцангуй бага буюу тэгширхэг гадаргатай.

Төслийн нийт талбай 4.35 га бөгөөд Туул голын татам, дэнж орчимд аллювийн нугын хөрс зонхилон тархах боловч хүн амын суурьшилт, үйлдвэрлэлийн нөлөөгөөр байгалийн унаган хэв шинжээ алдаж техноген нөлөөлөлд өртсөн хөрс буюу техносол хөрс болж өөрчлөгдсөн байна.

Техноген нөлөөлөлд өртсөн хөрс: Судалгааны талбайд автозамын орчимд болон барилгажсан хэсгүүдээр хөрсөн бүрхэвч хүчтэй эвдрэлд өртөж, техноген нөлөөллийн улмаас хөрс анхдагч шинж чанараа алдсан байна. Улаанбаатар хотын нутаг дэвсгэр нь

ихэнх газруудаар техноген нөлөөлөлд хүчтэй өртөн, үржил шимт давхарга зулгаран арилж, хөрс үүсгэгч эх чулуулаг ил гарсан байдаг. Мөн антропогени нөлөөллийн улмаас хөрсний өнгөн хэсэгт хучаас үе үүсдэг. Хотын төвийн барилгажсан талбайд хөрсийг хусан зайлуулж, шинээр үржил шимт хөрсөөр хучин ногоон байгууламж бүхий урбаназём төрлийн хөрс үүсдэг бол хотын захын гэр хороолол, зуслан зэрэг газар ашиглалтын төрлүүдэд хүний үйл ажиллагааны улмаас үржил шимт давхарга устсан, хучаас хурдсаар дарагдсан, үе давхарга механикаар холилдсон зэрэг технозем хэв шинжийг ялган үздэг. Хөрсөөр хучин ногоон байгууламж бүхий урбаназём төрлийн хөрс үүсдэг бол хотын захын гэр хороолол, зуслан зэрэг газар ашиглалтын төрлүүдэд хүний үйл ажиллагааны улмаас үржил шимт давхарга устсан, хучаас хурдсаар дарагдсан, үе давхарга механикаар холилдсон зэрэг технозем хэв шинжийг ялган үздэг. Харин төсөл хэрэгжиж байгаа талбайн хэсэгт орчин цагийн хиймэл хөрс буюу хатуу хучилтаар бүрэн хучигдсан, авто замын сүлжээнд бүрэн хамрагдсан, төвлөрөл ихтэй орчин байна.

Геологийн тогтцын хувьд доод карбон, доод цэрд, неоген, дөрөвдөгчийн хурдас, доод мезойн бялхмал чулуулгийн бүрдэл илүүтэй зонхилж байна.

Төслийн талбайн хөрсөн бүрхэвч бүрэн эвдрэлд орсон, эвдрэлд ороод удаж байгаа төлөв байдал ажиглагдсан. Хөрсний шинжилгээгээр хөрсний шимт байдлын үзүүлэлт ялзмаг маш бага буюу 1.16%-тай гарсан байна.

Баянгол дүүргийн 29 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэрт хэрэгжих “Олон улсын жишиг экспортын үйлдвэрлэл” төслийн байгаль орчны төлөв байдлын суурь судалгааны тайлан хөрсний дээжлэлтийг 20 см-ээс авсан. Хотжилт үүсээд удсан хөрсний төлөв байдал ерөнхийдөө алдагдсан байдалтай. Хөрсний бохирдол үүссэн эсэхийг тодорхойлох зорилгоор өнгөн хөрснөөс 20 см-т дээжлэлт хийв. Хүнд металлын бохирдолгүй шинжилгээ хэвийн гарсан.

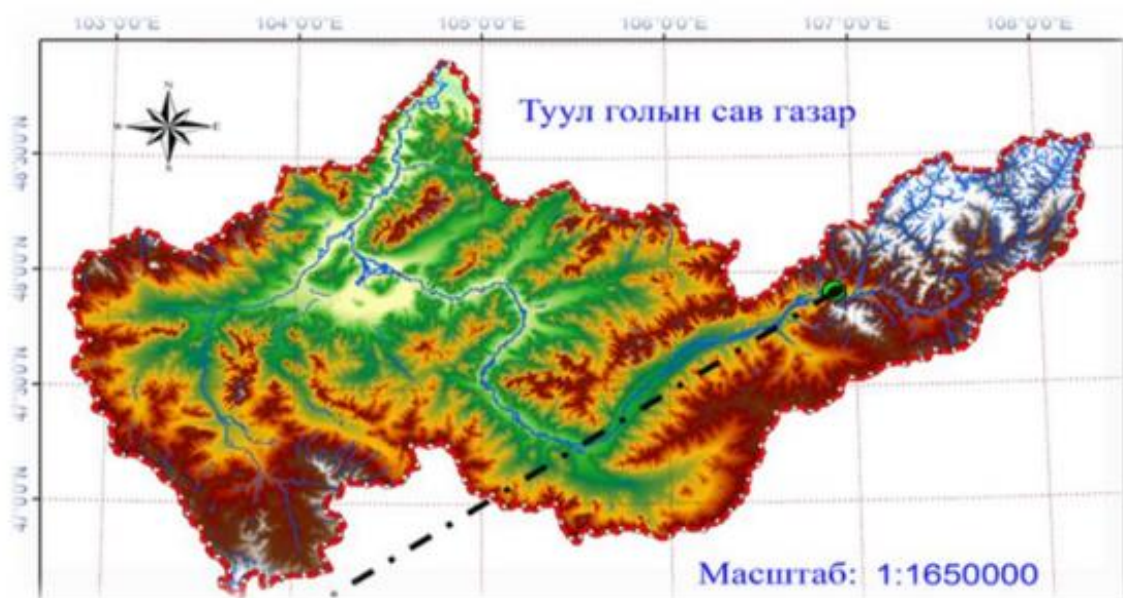
2.6 Гадаргын ус

Төсөл хэрэгжих талбайн гадаргын усны хувьд авч үзвэл томоохон эх үүсвэр нь Туул, Сэлбэ голууд болон бусад жижиг гол горхинд байна. Төслийн хувьд гадаргын усны урсац, усны шинж чанарт шууд нөлөөлөх нөлөөлөлгүй. Усан хангамж төвийн усан хангамжаар хангагдсан байна.

Зураг 13. Төслийн талбайн гадаргын усны сүлжээ

Туул голын тэжээлийн 25 хувийг ул хөрсний ус, 6 хувийг шар ус, 69 хувийг хур борооны ус эзэлдэг бөгөөд усны горимын хэв шинж нь хаврын шар усны болон зуны борооны үерийн горимтой голд хамаарна. Туул голын урсцыг бүрдүүлэх үндсэн хүчин зүйл нь хур тунадасны ус байдаг. Туул голын хамгийн их урсац нь хаврын шар усны болон зуны хур борооны үед ажиглагдана. Туул голын хамгийн их үер 1966, 1967, 1982 онд тохиожээ. Мөн туул голын хамгийн их урсац $q_{\max} = 422.6 \text{ м}^3/\text{сек}$ Баянгол дүүргийн 29 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэрт хэрэгжих “Олон улсын жишиг экспортын үйлдвэрлэл” төслийн байгаль орчны төлөв байдлын суурь судалгааны тайлан байсан байна. Туул голын жилийн урсцын 20 орчим хувийг хаврын урсац, 70-75 хувийг зуны урсац эзэлнэ. Ус багатай жилд намар, өвлийн урсац дөнгөж 7-9 хувийг эзэлдэг.

Зураг 14. Туул голын сав газар

2.7 Газрын доорх ус

1. Үндсэн чулуулагт агуулагдах ан цавын усны комплекс
2. Дөрөвдөгчийн аллювийн хурдасны уст комплекс

Үндсэн чулуулагт агуулагдах ан цавын усны комплекс судалгааны районд карбоны настай тунамал чулуулаг гол төлөв элсэн чулуу, занараас тогтох ба мезозойн настай интрузив чулуулаг нь боржин, гранодиоритоос тогтоно. Тэдгээр чулуулаг тус талбайд өргөн хэмжээгээр тархсан бөгөөд тэдгээр нь практикийн хувьд ус үл нэвтрүүлэгч чулуулаг гэж тооцогдоно. Гэвч тэдгээрийн ан цаваар ан цавын ус байгаа нь өмнөх судалгааны болон сансрын хиймэл дагуулын дүрслэлийн үр дүнгээр тогтоогдсон. Үндсэн чулуулаг нь 50 гаруй цооног өрөмдөгдсөн. Хайгуулын тэдгээр цооногийн ундарга нь доорх чулуулгийнхаа структур бүтцээс хамаарч өргөн хязгаарт хэлбэлзэнэ. Хамгийн их нь 18 л/сек (1555 м³/хоног) ба хувийн ундарга нь 518 м³ /хоног/м байна. Ан цавын усны орон нутгийн усан хангамжид ашиглаж болох юм.

Монголын геологид геофизикийн хайгуулын компанийн цуглуулсан материалаас үзэхэд 62 хайгуулын цооногийн 14 нь 5 л/сек (432м³/хоног)-ээс их ундаргатай ба 14 цооногоос 5-д 10 л/сек буюу 864 м³ /хоногоос дээш ундаргатай гэж тооцогдоно.

Дөрөвдөгчийн аллювийн хурдасны уст комплекс Туул гол болон түүний цутгал голуудын хөндийд хөрсний ус бүхий аллювийн болон аллюви-пролювийн хурдас нь ус агуулагч нөгөө комплекс болно. Үүнд: голлох физик механикийн үзүүлэлтүүдийг доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

Зураг 15. Туул голын ай савын газрын доорх усны нөөц баялаг

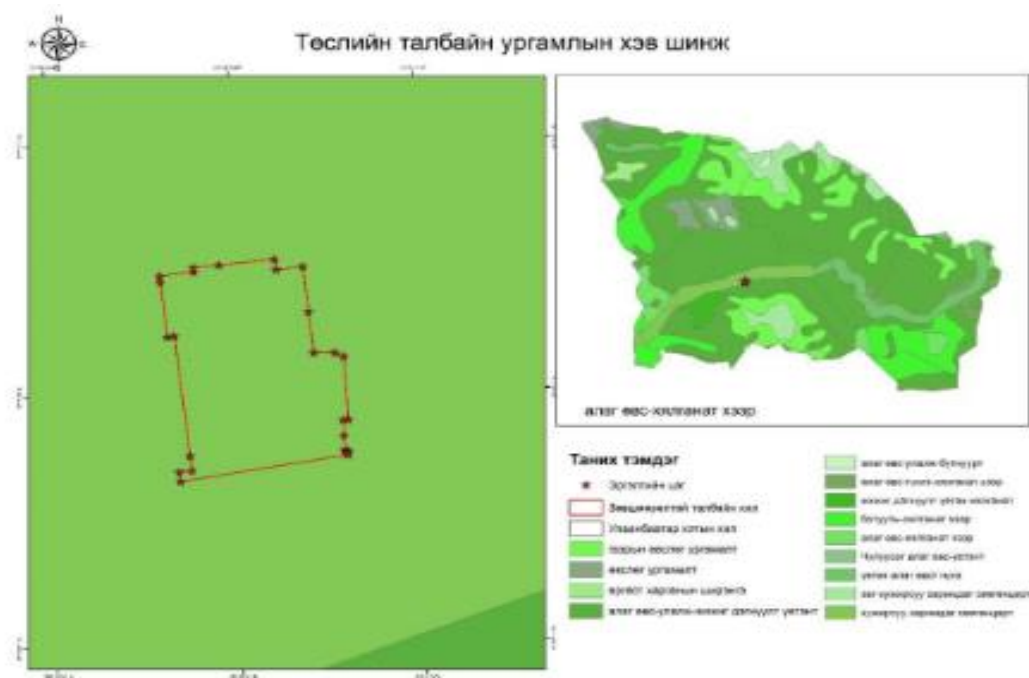
Усан орчны байгалийн горимоороо байх үеийн суурь үнэлгээ: 1933 онд ОХУ-ын З.Лебедева үйлдвэр комбинатын орчимд анхны гидрогеологийн судалгаа хийхэд газрын доорх усны тархалтын гүн 0.5-1.8 м, ус нь 0.1 г/л эрдэсжилттэй, 1.0 мг-экв/л хэтрэхгүй хатуулагтай байжээ.

Усан орчны өнөөгийн байдал: Баянгол дүүрэг ер нь Улаанбаатар хот орчинд гадаргын томоохон ус болох Туул гол, туулийн хөндийд байрлах бөгөөд элс, хайрга зонхилж тогтсон сэвсгэр, нүх сүвэрхэг, зай завсар ихтэй хурдас доторх их ундаргатай газрын доорх ус, гадна хүчиллэг элементээр баяжигдсан.

Уг төсөл хэрэгжиж байгаа талбайн Туул голоос ойролцоогоор 1.4 км зайтай, усны хэрэглээ төвийн шугамаар хангагддаг.

2.8 Ургамлын нөмрөг

Төслийн талбайн байршлаар ургамлын хэв шинжийг харуулсан зураглал хийхэд алаг өвс хялганат хээр зонхилон ургадаг байсан байна. Хотжилтын нөлөөгөөр ургамлын нөмрөг устаж байгаа байдалтай.

Зураг 16. Ургамлын хэв шинж

2.9 Амьтны аймаг

Хотжилтын улмаас ан амьтад амьдрах боломжгүй болж дүрвэн зайлсан. Улаанбаатар хот, түүний эргэн тойрны уулсын ам хөндий, толгодын бэл хормойн хээр талд наран бүднэ, өвөгт тогоруу, зээрд шонхор, тарвага, шилийн сар, боролзой болжмор, монгол

болжмор, адууч чогчоохой зэрэг шувууд элбэг тохиолддог ба сохор элээ, хон хэрээ, хар хэрээ, хээрийн бор шувуу, оронгийн бор шувуу зэрэг 9 зүйл жигүүртэн тэмдэглэгдсэнээс тус төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрт гэрийн тэжээмэл амьтад, хортон шавж, хот суурины шувууд зэрэг амьтад тохиолдож байна. Төсөл хэрэгжих талбай орчим нь тусгай хамгаалалттай газар нутагт хамааралгүй. Хотын хувьд Богдхан уулын ДЦГ болон Чингэлтэй хайрхан уул БНГ байдаг бөгөөд төсөл хэрэгжих талбайгаас алслагдсан болно.

2.10 Түүх соёлын дурсгалт газрууд

Энэ бүс нутаг нь Хангай-Хэнтий уулархаг их мужийн Хэнтийн мужид хамаарах бөгөөд Хэнтийн муж нь Төв, Сэлэнгэ, Хэнтийн болон Дорнод аймгуудын нутаг дээр орших ба түүний баруун өмнөд үзүүрт Туул голын эрэг дээр Улаанбаатар хот оршино. (Монгол орны физик газарзүй; 1969,355 ху). Төсөл хэрэгжих талбайн нь түүх соёлын дурсгалт газар нутагт хамаарахгүй. Хотжилт эрчимтэй явагдсан төв хэсэгт байрладаг.

2.11 Нийгэм, эдийн засаг

Баянгол дүүрэг нь 1965 онд Октябрын район нэртэйгээр байгуулагдсан. 1992 онд газар нутгийн байршил, хүн амын нягтаршил, төвлөрлөөс шалтгаалан хоёр хуваагдаж Баянгол, Сонгино хайрхан дүүрэг болж, шинээр зохион байгуулагджээ. Баянгол дүүрэгт 2021.01.01-ны байдлаар 221384 хүн амьдарч байна. Засаг захиргааны нэгжийн хувьд 23 хороотой. Газар ашиглалтын ерөнхий ангиллын хувьд ойн сан бүхий газар болоод хөдөө аж ахуйн газар гэсэн хоёр хэсэгт хуваагдана. Төсөл хэрэгжиж буй Баянгол дүүрэг нь 1965 онд Октябрын районы 18 дугаар хороо болж байгуулагдан 1992 онд Баянгол дүүргийн 11 дүгээр хороо нэртэйгээр ажиллаж буй Засаг захиргааны анхан шатны нэгж юм. НИТХ-ын 2010 оны аравдугаар сарын 24-ний 6/48 тоот “Хороодын бүтэц, зохион байгуулалтад өөрчлөлт оруулах тухай” тогтоолоор иргэдэд төрийн үйлчилгээг шуурхай хүргэх зорилгоор өрх, хүн амын тоо, газар нутгийн хэмжээгээр харгалзан хувааж, тус хороог шинээр зохион Баянгол дүүргийн 29 дүгээр хорооны нутаг дэвсгэрт хэрэгжих “Олон улсын жишиг экспортын үйлдвэрлэл” төслийн байгаль орчны төлөв байдлын суурь судалгааны тайлан байгуулсан. Тус хороо нь 92 га газар нутагтай, 1862 өрхийн 6791 хүн амтай, 98 байгууллага, аж ахуй нэгжтэй. Баруун талаараа тус дүүргийн 12, 22, хойд талаараа 23 дугаар хороо, зүүн талаараа Чингэлтэй дүүргийн 7, 8 дугаар хороо, урд талаараа Баянгол дүүргийн 15, 16

дугаар хороотой хил залган байрладаг байшин, гэр хороолол нийлсэн холимог хороолол юм.

Хүн ам, өрх: Баянгол дүүрэг нь 62.8 мянган өрх, 236.4 мянган хүн амтай. Газар нутгийн хэмжээ бага ч хүн амын төвлөрөл ихтэй. Мөн Баянгол дүүргийг залуусын дүүрэг гэж тодотгож болох бөгөөд дүүргийн нийт хүн амын 60.9 хувийг 35 хүртэлх насны залуучууд эзэлдэг юм. Дүүргийн хүн амыг насны байдлаар авч үзвэл:

- 0-18 насны хүүхэд 37.8 хувь (89442 хүн),
- 19-59 насны хүмүүс 54.0 хувь (127556 хүн),
- 60 ба түүнээс дээш өндөр настнууд 8.2 хувь (19387 хүн)-ийг тус тус эзэлж байна.

Түүнчлэн 2022 оны хүн амын шилжилт хөдөлгөөний үеэр дүүргийн нийт хүн амын тоо 240 мянгад хүрсэн гэсэн статистик мэдээлэл байна. Мөн дүүргийн нийт өрхийн 82.7 хувь нь орон сууцны хороололд, 17.3 хувь нь гэр хороололд амьдардаг. Сууцны нөхцөлөөр авч үзвэл:

- Нийтийн орон сууцанд 51532 буюу 82.1 хувь нь,
- Бие даасан тохилог сууцанд 620 буюу 1 хувь нь
- Байшинд 5839 буюу 9.3% хувь нь,
- Монгол гэрт 4791 буюу 7.6 хувь нь амьдардаг байна.

Худалдаа үйлчилгээний төв: Баянгол дүүрэгт татвар төлөлтөөрөө тэргүүлдэг томоохон хувийн хэвшлүүдээс гадна худалдаа, үйлдвэрлэл, үйлчилгээний томоохон зах, худалдааны төв, үйлдвэрүүд олноор үйл ажиллагаа явуулдаг. Хамгийн сүүлийн статистик мэдээллээр дүүргийн хэмжээнд нийт 35086 аж ахуйн нэгж, байгууллага бүртгэгдсэнээс 13347 (38.0%) нь үйл ажиллагаа явуулж байна. Үүнийг өмнөх онтой харьцуулахад бүртгэлтэй аж ахуйн нэгж, байгууллагын тоо 4327 (14.1%), үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагын 1220 (10.1%)-оор тус тус өссөн үзүүлэлттэй байна.

Боловсролын байгуулга: Баянгол дүүрэгт 2021-2022 оны хичээлийн жилд төрийн өмчийн 20, төрийн бус өмчийн 28, нийт 48 сургууль үйл ажиллагаа явуулж байгаа ба нийт 1733 бүлэгт 56868 суралцагч хамрагдаж байна. Үүнээс бага боловсролын түвшинд 30814, суурь боловсролын түвшинд 18090, бүрэн дунд боловсролын түвшинд 7964 суралцагч байна. Мөн төрийн өмчийн сургуульд 2113, төрийн бус өмчийн сургуульд 508 нийт 2621 үндсэн багш ажиллаж байна.

Эрүүл мэндийн байгуулга: Баянгол дүүргийн нутаг дэвсгэрт улсын чанартай томоохон эмнэлгүүд болох ЭХЭМҮТ, Улсын гуравдугаар төв эмнэлэг, ГССҮТ, Хүүхдийн төв сувилал, Наркологийн эмнэлэг үйл ажиллагаа явуулдаг. Баянгол дүүргийн эрүүл мэндийн төв нь ЭМЯ, НЭМГ, НЗДТГ, дүүргийн ЗДТГ-ын бодлого чиглэл, тушаал, шийдвэрүүдийг нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд хэрэгжүүлэх, зохицуулах, хяналт тавих, хүн амд нийгмийн эрүүл мэнд, эмнэлгийн II дахь шатлалын тусламж үйлчилгээ болон харьяа дүүргийн хүн амд эмнэлгийн болон нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг амбулатори болон хэвтүүлэн эмчлэх хэлбэрээр үзүүлдэг юм.

3.0 ТӨСЛИЙН ГОЛ БА СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙН ТОВЧ ТОДОРХОЙЛОЛТ

Улаанбаатар хотын Баянгол дүүргийн 29-р хорооны нутагт орших төслийн байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний ЗГ-ын 2023 оны 58 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний журам, Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээний аргачлалын дагуу байгаль орчин, нийгмийн бүрэлдэхүүн хэсэг тус бүрээр авч тусгасан.

Төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчин, нийгэм эдийн засагт үзүүлж болзошгүй болон гол сөрөг нөлөөллийг болзошгүй болон гол сөрөг нөлөөллүүд, түүний үйлчлэлд өртөх нутаг дэвсгэрийн байгаль орчин, нутгийн оршин суугчид, түүх, соёлын өвд бий болох сөрөг үр дагавар, түүний эрчим, цар хүрээ, шууд болон шууд бус нөлөөллүүд, болзошгүй нөлөөллийг Монгол улсын хууль тогтоомжид заасан болон олон улсын нийтлэг аргуудыг ашиглан үнэлсэн.

Төслийн болзошгүй нөлөөллийн үнэлгээг магадлан жагсаах болон матрицын аргаар 7 бүлэг бүрдлийн хүрээнд 21 асуулгаар дүгнэв.

Хүснэгт 2. Болзошгүй сөрөг нөлөөллийн тооцох матрицын арга

№	Байгаль орчны үзүүлэлтүүд	Нөлөөлөх байдал			Хугацаа		Эргэлт		Эрчим		
		Шууд	Шууд бус	Өөрөө зохицуулагдах	Богино хугацааны	Урт хугацааны	Буцаж нөлөөлөх	Буцалтгүй нөлөөлөх	Бага	Дунд	Хүчтэй
Байгалийн төрөл зүйлийн өөрчлөлт											
1	Гадаргын усны өөрчлөлт		x			x	x		x		
2	Гадаргын усны чанарын өөрчлөлт		x			x	x		x		
3	Ой, ургамлын бүтцийн өөрчлөлт			x		x		x	x		

4	Хөрсний элэгдэл, эвдрэл			x		x	x		x		
5	Геологийн тогтцын өөрчлөлт			x		x		x	x		
6	Зэрлэг амьтдын орон зайн өөрчлөлт	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7	Уур амьсгалын /бичил/ өөрчлөлт			x		x		x	x		
Байгалийн нөөц ашиглалт											
8	Газрын гадаргын нөөц баялаг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	Бэлчээр, тэжээлийн байдал	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	Эрдэс түүхий эдийн нөөц	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	Эрчим хүчний нөөц	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Байгаль, орчны өөрчлөлт											
12	Ундны усны чанар, хэмжээ			x		x	x		x		
13	Урсгал усны нөөцийн горим			x		x		x	x		
14	Агаарын бохирдол		x			x	x		x		
15	Хөрсний, бохирдол элэгдэл		x			x	x		x		
16	Хорт бодис хүн, амьтанд нөлөөлөх		x			x	x		x		
17	Дуу чимээний нөлөөлөл	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Нийгэмд үзүүлэх нөлөөлөл											
18	Дэд бүтцийн хөгжилд нөлөөлөх	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19	Үйлчилгээний салбарын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх	+				+	+			+	
20	Хүн амын орлого өөрчлөгдөх	+				+	+		+		
21	Хүн амын эрүүл мэнд, соёл	+				+		+		+	
Байгалийн өнгө төрх, түүх соёлын дурсгалт зүйл, археологи, палеонтологийн олдвор											
22	Байгалийн үзэсгэлэнт төрх өөрчлөгдөх	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
23	Ландшафтын хэлбэр, өнгө өөрчлөгдөх	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24	Байгалийн цогцолбор газарт нөлөөлөх	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
25	Аялал жуулчлал, амрах нөхцөлд нөлөөлөх	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
26	Түүх соёлын дурсгалт зүйлд нөлөөлөх	+				+	+				+
27	Археологийн олдворт нөлөөлөх	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Эдийн засаг, нийгмийн асуудал											
28	Татварын орлого өөрчлөгдөх	+				+		+	+		
29	Орон нутгийн орлог өөрчлөгдөх	+				+		+	+		
30	Ядуурлыг бууруулахад дэмжлэг болох		+			+		+	+		
31	Ажлын байр нэмэгдэх	+				+		+	+		
32	Улирлын чанартай эрэлт хэрэгцээ нэмэгдэх	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Бусад нөлөөлөл											

33	Ахуйн бохир уснаас хөрс, газрын доорх ус бохирдох		х		х		х		х		
34	Ахуйн хаягдал, хогийн цэгийн ариутгал муугаас эвгүй үнэр гарах, элдэв төрлийн нян, хорхой шавж үржих	х			х		х		х		
Нийт асуулгын тоо		21			21		21		21		
1	Эерэг	7	2	0	0	8	2	6	5	2	0
2	Сөрөг	1	6	5	1	11	9	4	12	1	1
Нийт		8	8	5	1	19	11	10	17	3	1
1	Эерэг	40%			40%		40%		33%		
2	Сөрөг	60%			60%		60%		67%		

Төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд нөлөөлөх байдлыг үйл ажиллагаатай уялдуулан матрицын үр дүнгээс харахад төслийн үйл ажиллагаанаас хүрээлэн буй орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл арифметик дунджаар 65% эерэг нөлөөлөлтэй байгаа бол, 35% сөрөг нөлөөлөлтэй, нөлөөллийн эрчим бага байхаар үнэлэгдэж байна. Төслөөс үүсэх сөрөг нөлөөлөл нь урьдчилан сэргийлэх, бууруулах боломжтой нөлөөлөлд хамаарахаар байна.

4.0 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТУХАЙН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ГОЛ ЗОРИЛТ

Энэхүү байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөнд Милко ХХК-ийн Улаанбаатар хотын Баянгол дүүргийн 29-р хорооны нутаг дэвсгэрт байгуулах төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд нөлөөлөх нөлөөллүүдийг бууруулах арга хэмжээ, шаардагдах хөрөнгө зардал, дагаж мөрдөх дүрэм журам, стандартуудыг нэгтгэн үзүүлсэн бөгөөд авто зам байгуулах үйл ажиллагаа явуулж эхэлснээс хойш жил бүр БОННУ-ний тайлангаар тогтоогдсон гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд, тэдгээрийг арилгах бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөг боловсруулна. Ингэхдээ байгаль орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрүүдээс гарч буй үр дагавар, бодит байдалтай уялдуулан улам баяжуулж, сайжруулан мөрдлөг болгож ажиллана. Төсөл хэрэгжүүлэгч нь байгаль орчныг хамгаалах хууль тогтоомж, батлагдсан байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тодорхойлсон сөрөг нөлөөг бууруулах, арилгах арга хэмжээний зөвлөмж, байгаль орчны менежментийн 5 жилийн төлөвлөгөөг үндэслэн жил бүрийн 12 дугаар сард багтаан дараа оны тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулан батлуулна.

2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал 12.940.000 төгрөг болох бөгөөд доорх хүснэгтэд ангилан үзүүлэв.

Хүснэгт 3. 2026 оны байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардлын хураангуй

Д/д	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	Зардлын дүн(₮)
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	4.000.000
2	Орчны тохижилт нөхөн сэргээлт /ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө/	1.500.000
3	Осол , эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	3.000.000
4	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	2.600.000
5	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	1.840.000
6	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	-
7	Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	-
Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал (төгрөг)		12.940.000

5.0 СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 4. Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал /Мян.төг/	Тоо хэмжээ	Нийт зардал /Мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Агаар орчин									
1	Төслийн үйл ажиллагаанаас агаарын бохирдол үүсгэх	Орчны тоосжилт бууруулах арга хэмээ авах /зам талбай засах/	Гадаад орчин	Удаа	-	1	1.000.000	Үйл ажиллагааны турш	Агаарын тухай хууль, Агаарын бохирдлын төлбөрийн тухай хууль
2	Агаарын чанарын хэмжилтийг төлөвлөсөн хуваарийн дагуу хэмжих	Хөндлөнгийн итгэмжлэгдсэн байгууллагаар агаарын чанарын хяналт шинжилгээ хийлгэх	Гадаад, дотоод орчин	Удаа	-	-	ҮАЗ	2 удаа	MNS4585:2025 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
3	Агаар бохирдуулагч бодисууд ялгарах	Техникийн үзлэг оношилгоо хийлгэх, шаардлага хангахгүй утаа ихтэй машиныг замын хөдөлгөөнд оруулахгүй байх	Тээврийн хэрэгсэл	Удаа	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	Тээврийн хэрэгслийн техникийн хяналтын үзлэг, оношилгоо явуулах журам
4		Утааны яндангийн уутат шүүлтүүрийн хэвийн, үйл ажиллагааг хангаж ажиллах, тогтоосон хугацаанд солих	Тээврийн хэрэгсэл	Удаа	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	
5	Албан байгууллагын авто машин агаар бохирдолт бага үүсгэх	Авто машинд евро 5 стандартын түлш хэрэглэх	Тээврийн хэрэгсэл	литр	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	Монгол улсын Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль
2. Дуу чимээ									
6	Ашиглагдаж буй машин, тоног төхөөрөмжөөс үүссэн дуу чимээ нь орчны шуугианы түвшнийг бууруулах	Машин тоног төхөөрөмжийн дуу шуугиан хамгийн бага тархах нөхцөлтэйгөөр байршуулан ашиглах	Үйлдвэрийн байранд	-	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	MNS6768:2019 Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй. Ажлын байран дахь шуугианы өртөлтийн хэмжилт, зөвшөөрөх дээд хэмжээ,
7		Ажиллагсдыг дуу шуугианаас хамгаалах хэрэгслээр хангаж хэрэгжүүлэх	Ажиллагсад	Удаа	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	

8		Хөндлөнгийн итгэмжлэгдсэн байгууллагаар дуу шуугианы хяналт шинжилгээ хийлгэх	Үйлдвэрийн байранд	Удаа	-	-	ҮАЗ	Жилд 2 удаа	ажилтны сонсгол хамгаалахад тавих ерөнхий шаардлага
3. Усны нөөц, чанар									
9	Газрын доорх усны хэрэглээ хүрэлцэхгүй байх	Ус ашиглах боломжит нөөцийн дүгнэлтэд заасан хэмжээнээс хэтрүүлэн ашиглахгүй байх	Төслийн хүрээнд	-	-	1	ҮАЗ	Эхний жил	Усны тухай хууль
10		Жил бүр ус ашиглах зөвшөөрөл авах	Төслийн хүрээнд	Удаа	-	1	ҮАЗ	Жилд 1 удаа	
∴		Жил бүр ус ашиглуулах дүгнэлтийг гаргуулах	Төслийн хүрээнд	Удаа	-	1	ҮАЗ	Жилд 1 удаа	
		Жил бүр Туул голын сав Газрын захиргаанд гэрээг дүгнүүлж акт гаргуулах	Төслийн хүрээнд	Удаа	-	1	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	
11		Жил бүр Туул голын сав Газрын захиргаатай хаягдал усны зөвшөөрөл гаргуулах	Төслийн хүрээнд	Удаа	-	1	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	
		Улирал бүр хаягдал усны дүгнэлт гаргуулах	Төслийн хүрээнд	Удаа	-	4	ҮАЗ	Улиралд 4 удаа	
12		Ус ашигласны болон бохирдуулсны төлбөр төлөх	Төслийн хүрээнд	Удаа	-	2	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	
13	Төслийн явцад газрын гадарга, газрын доорх ус бохирдуулах шууд бус нөлөөлөл үүсгэх	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хүрээнд хаягдал усны хяналт шинжилгээ хийлгэх	Үйлдвэрийн бүсэд	Удаа	-	8	ҮАЗ	Улиралд 2 удаа	MNS6561:2024 Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Ариутгах татуургын сүлжээнд нийлүүлэх хаягдал ус. Ерөнхий шаардлага
14	Үйлдвэрийн хэрэглээний гарах усыг бүрэн цэвэршүүлж, цэвэрлэх байгууламж ашиглалтад оруулах	Тухай жил хаягдал ус цэвэрлэх байгууламж байгуулах	Үйлдвэрийн бүсэд	-	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	
15	Төслийн явцад усыг их хэмжээгээр, замбараагүй хэрэглээнээс усны нөөцөд шууд нөлөөлөх	Тоолуурын заалтын дагуу ус ашигласны төлбөрийг төлөх	Үйлдвэрийн бүсэд	-	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Усны тухай хууль
16	Усны хомсдолоос сэргийлэх	Байгалийн нөөцийг хэмнэлттэй байдлаар ашиглах шаардлагын хүрээнд усны хомсдолоос урьдчилан сэргийлэх мэдээлэл хүргэх, сургалт орох	Төслийн хүрээнд	-	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	Усны тухай хууль

4. Хөрс, урамлын бүрхэвч									
17	Хог хаягдлаар хөрсөн бүрхэвч бохирдох	Хог хаягдлыг хадгалах түр зориулалтын битүүмжилсэн хогийн сав байршуулах, ангилан ялгалт сайжруулах, гэрээний дагуу хог хаягдлыг зайлуулах	Эзэмшил талбайн хогийн цэгт	Удаа	1.240.000	1	1.240.000	Үйл ажиллагааны турш	Хог хаягдлын тухай хууль
18	Хөрсний экосистем доройтох	Аюултай хог хаягдлыг ангилан ялгаж, хадгалах шилжүүлэх үйл ажиллагаанд байнгын хяналтыг тавьж, бүртгэл хөтлөх	Үйлдвэрийн бүсэд	-	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	“Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх, тайлагнах журам” батлах тухай Засгийн газрын 2018 оны 5-р сарын 02-ны өдрийн 116 тоот тогтоол
19	Хөрсний чанарын хэмжилтийг төлөвлөсөн хуваарийн дагуу хэмжих	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг хүрээнд хөрсний хяналт шинжилгээ хийлгэх	Үйлдвэрийн бүсэд	-	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	MNS 5850:2019 Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
20	Химийн бодис алдагдах, ажиллагсдын хайнга үйлдлээс орчинд алдаж асгах, бохирдол үүсэх	Химийн бодис хадгалах агуулахтай байх, ил задгай байршуулахгүй байх, асгаралтын иж бүрдэл байршуулах	Үйлдвэрийн бүсэд	Удаа	880.000	2	1.760.000	Үйл ажиллагааны турш	
21	Химийн бодисын сав, шуудай эрх бүхий байгуулгад тушаах	Химийн бодисын сав, шуудайг гэрээний дагуу хүлээлгэн өгөх	Үйлдвэрийн бүсэд	-	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	
Нийт дүн:				4.000.000₮					

6.0 ОРЧНЫ ТОХИЖИЛТ, ЦЭЦЭРЛЭГЖҮҮЛЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 5. Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн төлөвлөгөө

№	Орчны тохижилт, цэцэрлэгжүүлэлтийн зорилт	Нөхөн сэргээлтийн арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар хэмжээ	Хэмжих нэгж	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /Мян.төг/	Нийт зардал /Мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ногоон байгууламж	“Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн”-ний дэмжиж ажиллах	Төлөвлөгдсөн талбайд	Ширхэг	100	15.000	1.500.000	Хавар	MNS 5918:2023 Эвдэрсэн газрыг ургамалжуулах. Техникийн шаардлага
2		Төслийн талбайд орчны ногоон байгууламж бий болгох	Үйлдвэрийн бүсэд	Удаа	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	Газрын тухай хууль 56.6
3		Төслийн талбайн 50м радиуст цэвэрлэгээ хийдэг байх	Үйлдвэрийн ойр орчим	Удаа	-	-	ҮАЗ	Хавар	Хог хаягдлын тухай хууль, 10 дугаар зүйл. Хог хаягдлын талаар иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх, үүрэг
Нийт дүн:				1.500.000₮					

7.0 ОСОЛ, ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 6. Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

№	Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал /Мян.төг/	Нийт зардал /Мян.төг/	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Болзошгүй осол, саатал, техник технологийн болон шугам сүлжээний гэмтэл, Байгалийн гэнэтийн аюул, осол тохиолдох	Техник, технологийн аюулгүй байдлыг тогтмол үзлэг, хяналт шалгалт хийх	Барилга байгууламж техник тоног төхөөрөмжид	-	-	ҮАЗ	Өдөр бүр тогтмол /инженерүүд/	ИТА-н дотоод журам
2		“Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй тухай” хуулийн 31,2-т “Шинээр ажлын байр бий болгох болон ажлын байрны үйлдвэрлэл, үйлчилгээний чиглэл өөрчлөгдөх бүрд, мөн химийн хорт болон аюултай бодис агуулсан түүхий эд, материал ашиглаж үйл ажиллагаа явуулж байгаа бол тухайн ажлын байранд жилд нэгээс доошгүй удаа ажлын байрны "Хөдөлмөрийн нөхцөлийн үнэлгээ"-г хийлгэх	Төслийн хүрээнд	1	-	3.000.000	Жилд 1 удаа	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуй тухай
3		Дүүргийн ОБХ-т хүсэлт гаргаж "Гамшгийн эрсдэлийн ерөнхий үнэлгээ" хийлгэх. Ерөнхий үнэлгээнд нарийвчилсан үнэлгээ хийх шаардлагатай гэж заасан тохиолдолд "Гамшгийн эрсдэлийн нарийвчилсан үнэлгээ" хийлгэх	Төслийн хүрээнд	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	Гамшгаас хамгаалах тухайхууль
4		"Гамшгаас хамгаалах төлөвлөгөө" Баянгол дүүргийн ОБХ-ээр батлуулах, хэрэгжүүлэх	Төслийн хүрээнд	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль
5	Галын гэнэтийн аюул үүсэх	Галын болон байгалийн аюул гамшгаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний талаар сургалт, зохион байгуулах	Нэгж сургалт	-	-	ҮАЗ	Жилд 1 удаа	MNS5566:2020. Аж ахуй нэгж, байгууллага, барилга байгууламжид гал унтраах анхан шатны багаж

6		Галын аюулын анхааруулга самбарыг ил байршуулах	Төслийн хүрээнд	-	-	YA3	Үйл ажиллагааны турш	хэрэгслийн зайлшгүй байх шаардлага, норм MNS4244:1994
7		Гал унтраах багажийн хэвийн үйл ажиллагаанд үзлэг шалгалтыг хуваарийн дагуу хийж, хэвийн үйл ажиллагааг хангуулах	Төслийн хүрээнд	-	-	YA3	Үйл ажиллагааны турш	Хөдөлмөр хамгааллын систем Галын аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлага MNS0639:2016. Гал түймэр унтраах, аврах тоног төхөөрөмж, багаж болон тээврийн хэрэгслийн нэр томьёо ба тодорхойлолт
8	Үйл ажиллагааны осол гэмтэл	Ажилчдыг ажлын хувцас, хамгаалалтын тусгай хэрэгслээр (хөвөн даавуун материалаар хийсэн хувцас, резинтэй хормогч, резинтэй гутал, резинтэй бээлий, хамгаалалтын нүдний шил, маск) хангах	Төслийн хүрээнд	-	-	YA3	Үйл ажиллагааны турш	MNS ISO13688:2000 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй, хамгаалалтын хувцас. Ерөнхий шаардлага
9		Бүх ажилчдад хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй ажиллагааны зааварчилгаа өгөх	Төслийн хүрээнд	-	-	YA3	Үйл ажиллагааны турш	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль
10	Ажилчдыг эрүүл мэндийн урьдчилан сэргийлэх үзлэгт хамруулах	Хүний эрүүл мэндэд үзүүлэх эрсдэлийг нарийвчлан мэргэжлийн байгууллагаар тогтоолгох	Төслийн хүрээнд	-	-	YA3	Үйл ажиллагааны турш	Эрүүл мэндийн тухайн хууль
11	Химийн бодисоос үүсэх осол эрсдэл	Химийн бодистой харьцаж ажиллах ажилчдад химийн бодистой ажиллах, аюул ослын үед авах арга хэмжээний сургалт зохион байгуулах	Төслийн хүрээнд	-	-	YA3	Үйл ажиллагааны турш	Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хууль, Монгол Улсын Шадар сайд, БОАЖ-ын сайд, ЭМ-ийн сайдын 2017 оны 05 дугаар сарын 23-ны өдрийн 54/А/136/А/215 дугаар хамтарсан тушаалын хавсралт Химийн хорт болон аюултай бодис хадгалах, тээвэрлэх, ашиглах, устгах журам MNS4992:2000
12		Химийн ослын үед хариу арга хэмжээ авах "Химийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, Ослын үед ажиллах төлөвлөгөө"-гэй байх	Төслийн хүрээнд	-	-	YA3	Үйл ажиллагааны турш	
13		Химийн бодис алдагдсан үед авах арга хэмжээний зааварчилгаа сайжруулах	Төслийн хүрээнд	-	-	YA3	Үйл ажиллагааны турш	

14		Химийн бодис асгарах, алдагдах үед ашиглах нэг бүрийн хамгаалах хэрэгсэл, саармагжуулах асгаралтын иж бүрдлийг бэлэн байлгах	Төслийн хүрээнд	-	-	ҮАЗ	Үйл ажиллагааны турш	
15	Химийн бодисын эрх зүйн баримт бичиг	НБОГ-аар химийн бодисын агуулахын дүгнэлт гаргуулах	Төслийн хүрээнд	-	-	ҮАЗ	Эхний жил	MNS 6458:2014 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй. Химийн хорт болон аюултай бодис, бүтээгдэхүүний агуулах. Ерөнхий шаардлага
Нийт дүн:				3.000.000₮				

8.0 ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 7. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

№	Гол ба болзошгүй сөрөг нөлөөлөл	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал /Мян.төг/	Нийт зардал /Мян.төг/	Тоо хэмжээ	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Энгийн хог хаягдлыг тогтмол зайлуулаагүйгээс орчин бохирдох	Ахуйн хатуу хог хаягдлыг ангилан ялгаж цуглуулах зориулалтын тэмдэг тэмдэглэгээтэй хогийн түр цэгт байрлуулах	Төслийн хүрээнд	Удаа	840.00	840.000	1	Эхний жил	Хог хаягдлын тухай хуулийн 15-р зүйл
2		Энгийн хог хаягдал ангилан ялгах, холбогдох байгууллагад шилжүүлэх	Төслийн хүрээнд	Удаа	-	ҮАЗ	120	Үйл ажиллагааны турш	Хог хаягдлын тухай хуулийн 10.2.4-р зүйл, 4-р бүлэг
3		Дахин ашиглах боломжтой хог хаягдлыг дахин боловсруулах үйлдвэрт нийлүүлэх	Төслийн хүрээнд	Удаа	-	ҮАЗ	12	Үйл ажиллагааны турш	Хог хаягдлын тухай хуулийн 4-р бүлэг
4		Хог хаягдлын хэмжээ, бүтцийн судалгаа хийж, хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь бууруулах, дахин ашиглах хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авах	Төслийн хүрээнд	-	-	ҮАЗ	1	Үйл ажиллагааны турш	Хог хаягдлын тухай хуулийн 15-р зүйл
5		Төслийн талбай орчмын эргэн тойронд 50 м зайд цэвэрлэгээ хийх	Төслийн хүрээнд	-	-	ҮАЗ	1	Үйл ажиллагааны турш	Хог хаягдлын тухай хуулийн 10.2.10-р зүйл
6	Хүнсний хог хаягдал	Хүнсний хог хаягдлыг гахайн фермд нийлүүлэх хүнсний хог хаягдлаас үүсэх хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах	Төслийн хүрээнд	-	-	ҮАЗ	12	Үйл ажиллагааны турш	Хог хаягдлын тухай хуулийн 10.2.4-р зүйл, 4-р бүлэг

7	Аюултай хог хаягдал	Аюултай хог хаягдлыг ангилан ялгаж, хадгалах шилжүүлэх үйл ажиллагаанд байнгын хяналтыг тавьж, бүртгэл хөтлөх	Төслийн хүрээнд	-	-	ҮАЗ	-	Үйл ажиллагааны турш	Хог хаягдлын тухай хуулийн 28-р зүйл
8		Химийн бодис, шингэн асгарвал шингээгч материал /элс, зориулалтын шингээгч/ ашиглах, шингээгч материалыг нөөцлөн бэлдэх, асгаралтын иж бүрдэл авах	Төслийн хүрээнд	Удаа	880.000	1.760.000	2	Үйл ажиллагааны турш	“Аюултай хог хаягдлыг түр хадгалах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, устгах болон бүртгэх, тайлагнах журам” батлах тухай Засгийн газрын 2018 оны 5-р сарын 02-ны өдрийн 116 тоот тогтоол
9		Аюултай хог хаягдлыг ангилан ялгаж эх үүсвэр дээр түр хадгалах цэгийн нөхцөл байдлыг сайжруулах	Төслийн хүрээнд	-	-	ҮАЗ	-	Үйл ажиллагааны турш	
10		Аюултай хог хаягдал боловсруулах, устгах тусгай зөвшөөрөл бүхий байгууллагад хүлээлгэн өгөх	Төслийн хүрээнд	-	-	ҮАЗ	-	Үйл ажиллагааны турш	
11		Аюултай хог хаягдлын тайланг жил бүрийн 11-р сарын 01-ны дотор харьяа дүүрэгт тайлагнах	Төслийн хүрээнд	-	-	-	1	Үйл ажиллагааны турш	
12	Сургалт	Нийт ажилчдад хог хаягдлын сургалт зохион байгуулах	Төслийн хүрээнд	Удаа	-	-	4	Үйл ажиллагааны турш	Хог хаягдлын тухай хуулийн 5 дугаар бүлэг
Нийт дүн:				2.600.000₮					

9.0 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Гол зорилт, хамрах хүрээ: Төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг тухай бүр илрүүлэх, бууруулах, арилгах зорилгоор байгаль орчны төлөв байдал, шинээр үүсэн бий болсон нөхцөл байдалд ажиглалт, хяналт явуулах үйл ажиллагааны удирдамжийг “Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр” гэнэ

Орчны хяналт, шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ) нь төслийн үйл ажиллагаанаас байгаль орчны төлөв байдалд гарах өөрчлөлтийг хянах, шинжилгээ хийх, үр дүнг тайлагнах, түүнийг хэрэгжүүлэх арга хэлбэр, шаардагдах хөрөнгө, зардал, хугацааг тодорхойлох, болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх зорилготой.

БОХТ болон ОХШХ-ийн хэрэгжилтийн тайланг заасан хугацаанд гаргаж төсөл хэрэгжиж буй нутаг дэвсгэрийн захиргаа, ойр орчмын нутаг дэвсгэр дэх иргэдэд танилцуулах тэдний саналыг нэгтгэн тусгах ажлыг зохион байгуулах, оролцогч болон сонирхогч талуудад мэдээллийг ил тод байлгах шаардлагатай. Мөн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөнд тусгасан сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээ, тухайн орчинд төслийн үйл ажиллагаанаас шалтгаалан гарсан өөрчлөлтүүдийг тодорхойлох, хянах зорилгоор зайлшгүй хянаж байх үзүүлэлтүүд, түүний тодорхойлолт, хуваарь, баримтлах стандарт, аргачлал, зардлыг тодорхойлон Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдрийн А/618 тоот тушаалын хавсралт “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам”-д заасны дагуу байгалийн бүрдэл тус бүрээр энэхүү орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрийг (ОХШХ) боловсруулав.

“Олон улсын жишиг экспортын үйлдвэрлэл” төслийн 2026 онд хэрэгжүүлэх орчны хяналт шинжилгээ, мониторингийн нийт зардал 1.840.000 төгрөг.

Хүснэгт 8. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, /Мян.төг/	Нийт зардал, /Мян.төг/	Тайлбар	Баримтлах стандарт ба арга, аргачлал
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Агаарын чанарын үзүүлэлт: Азотын давхар исэл, хүхэрлэг хий, нүүрстөрөгчийн дутуу исэл, озон, нийт тоосонцор, PM2.5, PM10	Үйлдвэрийн гадаад орчин, дотор орчин	Жилд 2 удаа	Нийт 2 цэгт	106.250	425.000	Үндсэн үзүүлэлт	MNS 4585:2025 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага
2	Дуу чимээ: Дуу чимээний түвшин (дицибел)	Үйлдвэрийн гадаад орчин, дотор орчин	Жилд 2 удаа	Нийт 2 цэгт			ДБА	MNS 4990:2015 Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэнд. Ажлын байрны орчин. Эрүүл ахуйн шаардлагх MNS 6768:2019 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа эрүүл ахуй. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага
3	Хөрсний чанар: Хөрсний төлөв, элэгдэл эвдрэлийн нөхцөл, ялзмаг %, pH, давсжилт, чийгшилт, физик шинж чанар, органик бодис, нийт азот, карбонат, Ca, Mg, P2O5, K2O, хүнд металлын үзүүлэлтүүд	Үйлдвэрийн гадаад орчин, дотор орчин	Жилд 2 удаа	Нийт 2 цэгт	113.500	227.000	Агро хими, хүнд металл.	MNS 5850:2008 Хөрсний чанар. Хөрс бохирдуулагч бодис, элементүүдийн зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ
4	Ундны усны чанар Усны физик химийн шинж чанар, хүнд металлын бохирдлын шинжилгээ: Pb, Cr, Cd, Zn, Ni, Cu	Гал тогоо	Жилд 1 удаа	Нийт 1 цэгт	115.000	115.000	Физик-химийн үзүүлэлт, хүнд металл, нян судлал	MNS 0900:2018 Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар аюулгүй байдлын үнэлгээ
5	Хаягдал усны хяналт шинжилгээ: pH-Усны орчин, жинлэгдэгч бодис, Химийн хэрэгцээт хүчилтөрөгч, Биохимийн хэрэгцээт хүчилтөрөгч, Нитрит, Нитрат, Фосфор	Хаягдал усны хоолойноос	Улиралд 2 удаа	Нийт 1 цэгт	68.500	548.000	Физик-химийн үзүүлэлт	MNS 6561:2024 Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Ариутгах татуургын сүлжээнд нийлүүлэх хаягдал ус.Ерөнхий шаардлага

№	Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлтүүд	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа ба давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, /Мян.төг/	Нийт зардал, /Мян.төг/	Тайлбар	Баримтлах стандарт ба арга, аргачлал
	1	2	3	4	5	6	7	8
6	Эрүүл ахуйн хяналт шинжилгээ Ажлын орчин нөхцөлд хяналт хийх	Үйлдвэрийн ажлын талбай	Улиралд 1 удаа	Нийт 2 цэгт	160.000	640.000	Үндсэн үзүүлэлт	MNS4968:2026 Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа эрүүл ахуй. Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд тавих ерөнхий шаардлага
Нийт дүн:					1.840.000₮			

10.0 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 9. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	БОМТ хэрэгжилтийг тайлагнах, хэлэлцүүлэх байгууллагууд	Хэрэгжүүлэх хуваарь	Урьдчилан тооцсон төсөв /мян.төг/	Хариуцах албан тушаалтан	Тайлбар
	1	2	3	4	5	6
1	Тухайн жилийн БОМТ-г бэлтгэх хүргүүлэх	БОУАӨЯ	Өмнөх оны 12-р сарын 30-ний дотор	ҮАЗ	Байгаль орчны менежер	Тухайн жилийн БОМТ дээр шинжээчийн санал шүүмжийг авч, тусган оруулах
2	Тухайн жилийн БОМТ-г хянуулж, батлуулах	БОУАӨЯ	Өмнөх оны 12-р сарын 30-ний дотор	ҮАЗ	Байгаль орчны менежер	
3	Тухайн жилийн БОМТ-ний биелэлтийн тайланг хүргүүлэх	БОУАӨЯ	Тухайн оны 11-р сарын 1-ний дотор	ҮАЗ	Байгаль орчны менежер	Тухайн жилийн БОМТ-н биелэлтийн тайланд ажлын хэсгийн санал шүүмжийг авч, тусган оруулах
3	БОУАӨЯ-ны ХБОБХГ-т тайлант жилийн дараа оны 01 дүгээр сард багтаан тайлагнах	Химийн бодисын тайлан	01 сарын 30	ҮАЗ	Байгаль орчны менежер	-
4	Аюултай хог хаягдал үүсгэгч болон аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах, устгах үйл ажиллагаа эрхлэгч нь хог хаягдлын тухай хуулийн 8.1.9.а-д заасны дагуу бүртгүүлж, бүртгэлийн дугаар авах	Дүүргийн байгаль орчин хариуцсан ажилтанд	10-р сарын 30	ҮАЗ	Байгаль орчны менежер	-
Нийт дүн:		-				

11.0 БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ НӨЛӨӨЛӨЛД ӨРТӨГЧ ОРШИН СУУГЧИД, ОРОЛЦОГЧ ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 10. Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжилтийг нөлөөлд өртөгч оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө

№	БОМТ-ний хэрэгжилтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээлэлийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааний тов	Тайлагнах зардал /Мян.төг/	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан	Зохион байгуулах газар
	1	2	3	4	5	6	7
1	БГД-н 29-р хорооны иргэд	Уулзалт	Тухайн жилийн БОМТ-ний биелэлтийн тайланг тайлагнах	10 сарын 30-аас өмнө	-	Нийцлийн менежер	Хорооны иргэдийн уулзалтын байранд эсвэл компанийн хурлын өрөө
2	Дүүргийн байгаль орчин хариуцсан ажилтанд	Хэвлэмэл тайлан	Аюултай хог хаягдлын тайлан	10 сарын 30	-	Нийцлийн менежер	-
3	БОУАӨЯ-ны ХБОБХГ-т тайлант жилийн дараа оны 01 дүгээр сард багтаан тайлагнах	Хэвлэмэл тайлан	Химийн бодисын тайлан	Эхний жил	-	Нийцлийн менежер	-
4	Туул голын сав захиргааны газарт	Хэвлэмэл тайлан	Тухайн жилийн ус ашиглалтын тайланг тайлагнах	Дараа оны 01 сарын 30-ны дотор	-	Нийцлийн менежер	-
Нийт дүн:				-			

ДҮГНЭЛТ

”Олон улсын жишиг экспортын үйлдвэрлэл” төслийн 2026 оны БОМТ-ний хүрээнд сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөөнд 4.000.000₮, орчны тохижилт, нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөөнд 1.500.000₮, осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөөнд 3.000.000₮, хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөнд 2.600.000₮, орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт 1.840.000₮ буюу нийт 12.940.000 сая төгрөг зарцуулахаар төлөвлөлөө.

Д/д	Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө	Зардлын дүн(₮)
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах арга хэмжээний төлөвлөгөө	4.000.000
2	Орчны тохижилт нөхөн сэргээлт /ногоон байгууламжийн төлөвлөгөө/	1.500.000
3	Осол , эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	3.000.000
4	Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	2.600.000
5	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	1.840.000
6	Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	-
7	Нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	-
Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний нийт зардал (төгрөг)		12.940.000

Төслийн гүйцэтгэгч:

МилкоХХК

[40]